INTELIGENȚA EMOȚIONALĂ ȘI MOTIVAȚIA PENTRU SUCCES: CARACTERISTICI GENERALE

Victoria CHEPTENE
doctorandă,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract. *The article presents some general characteristics regarding the notions of emotional intelligence and motivation for success. There are described the models of emotional intelligence and the relations of this concept with the motivation for success of the personality.*

În literatura de specialitate, în ultimii ani, întâlnim tot mai multe studii realizate cu referire la subiectul inteligenței emoționale și a motivației pentru succes a personalității. Acestea prezintă conceptele respective din diferite perspective.

Inteligența emoțională este un construct complex care se poate modifica și modela în timp. În multiple cercetări autorii prezintă câteva modele ale inteligenței emoționale și anume: 1. Modelul inteligenţei emoţionale propus de P. Salovey şi J.D. Mayer; 2. Modelul lui R. Bar-On; 3. Modelul operaţional al inteligenţei emoţionale (D. Goleman); 4. Modelul lui A. Bandura [4]. D. Goleman defineşte inteligenţa emoţională ca o *inteligenţă specifică* vizând emoţiile şi ca o *metainteligenţă* care reglează celelalte inteligenţe. Remarca dată ne aminteşte de faptul că inteligenţa – privită ca aptitudinea cu gradul cel mai mare de generalitate – este pusă în funcţie de factorii emotiv-activi ai personalităţii. Conform *modelului competenţelor inteligenţei emoţionale* prezentat de D. Goleman (2001), se desprinde rolul pe care îl au în viaţa socială a persoanei, respectiv în comportamentele prosociale *conştiinţa de sine, motivaţia, empatia, capacitatea de relaţionare, autocenzurarea* şi *autocontrolul* [3].

Modelul inteligenţei emoţionale restructurat de Steven J. Stein şi Horward E. Book (2000), precizează următoarele domenii de manifestare a acesteia: domeniul intrapersonal (conştiinţa emoţională de sine; caracterul asertiv; independenţa; împlinirea de sine); domeniul interpersonal (empatia, responsabilitatea socială; relaţiile interpersonale); domeniul adaptabilităţii (testarea realităţii; flexibilitatea, soluţionarea problemelor sociale); domeniul gestiunii stresului (toleranţa la stres; controlul impulsurilor); domeniul stării psihice generale (optimismul, fericirea). Astăzi se consideră din ce în ce mai mult că inteligenţa emoţională, respectiv viaţa afectivă, influenţează strategiile noastre de adaptare la situaţiile noi, fiind totodată un parametru important al reuşitei diverselor obiective personale, nu numai la nivelul sentimentelor, ci, în general, la nivelul numeroaselor acţiuni pe plan familial, şcolar, profesional şi social [4].

După H. Pitariu inteligența emoțională vizează capacitatea de a recunoaște propriile emoții și sentimente și pe cele ale celorlalți, de a ne motiva și de a face un management adecvat impulsurilor noastre spontane, cât și al celor apărute în relațiile cu ceilalți; descrie calități complementare, dar distincte de inteligen-

ță academică, de acele capacități cognitive cuantificabile prin coeficientul de inteligență. Se consideră că inteligența emoțională este mai importantă decât orice alt factor în determinarea performanțelor remarcabile [7].

Modelul inteligenţei emoţionale propus de P. Salovey şi J.D. Mayer (1990) este centrat pe capacitatea persoanei de a utiliza inteligenţa emoţională pe baza a două dimensiuni: dimensiunea experenţială şi dimensiunea strategică. În cadrul teoriei lui A. Bandura privind autoeficacitatea, sunt analizate şapte competenţe emoţionale. Astfel, persoana trebuie să fie capabilă: 1) să perceapă corect propriile emoţii; 2) să perceapă emoţiile altora; 3) să înţeleagă emoţiile pe care le are; 4) să se simtă capabilă de a utiliza propriile emoţii; 5) să înţeleleagă emoţiile altora; 6) să îşi gestioneze emoţiile; 7) să gestioneze emoţiile altora [4].

D. Carusso susține ca inteligența emoțională este adevărata formă de inteligență, care, însă nu a fost măsurată în mod științific până când nu a fost începută munca de cercetare. Una dintre definițiile inteligenței emoționale pe care Caruso, împreună cu predecesorii săi, o propun este abilitatea de a procesa informațiile emoționale, în special pe cele ce presupun percepția, asimilarea, înțelegerea și controlul emoțiilor. În managementul stresului controlul emoțiilor este una din conduitele ce favorizează ieșirea din impas, orientarea spre soluție și spre depășirea cu succes a situației de viață. Autorul susține că inteligența emoțională cuprinde următoarele patru ramuri: *Identificarea emoțională*, percepția și exprimarea (include abilități precum: identificarea emoțiilor pe fețe, în muzică și din povestiri). *Facilitarea emoțională a gândurilor* (include abilități precum: conectarea emoțiilor cu alte senzații mentale cum ar fi gustul sau culoarea, conexiuni care pot da naștere la lucrări de artă și folosirea emoțiilor în argumentarea și rezolvarea de probleme). *Înțelegerea emoțională* (include rezolvarea problemelor emoționale, cum ar fi care dintre emoții sunt similare, care sunt opuse și ce relații există între ele). *Managementul emoțional* include înțelegerea implicațiilor acțiunilor sociale asupra emoțiilor și controlarea emoțiilor proprii și ale celor din jur [2].

Autoarea A.-R. Stepan în lucrarea *Inteligența emoțională și stadiile carierei la profesori* afirmă că rolul inteligenței emoționale în activitatea unui profesor este deosebit de important ținând seama de faptul că activitatea didactică se bazează pe interacțiunea directă între cei doi poli: profesor – elev [9, p. 107]. Profesorii cu un nivel înalt de inteligență emoțională își cunosc emoțiile și știu cum să se automotiveze, își arată interesul pentru activitatea de predare și pot contribui la conținutul educațional prin entuziasmul lor. P.R. Burden (2010) susține că acest entuziasm este perceput direct de către elevi și adesea le determină acestora un interes mai mare pentru învățare. M. Zeidner și I. Kloda (2013) afirmă că profesorii competenți din punct de vedere social și emoțional acceptă diferențele dintre studenți și nevoile lor diferite, știu să le recunoască emoțiile și lucrurile care îi motivează și prin urmare încearcă să proiecteze un mediu adecvat de învățare bazat pe teorii ale învățării, care conduc la motivarea elevilor și îmbunătățirea performanțelor acestora [Apud 9, p. 108].

C.D. Cobb și J.D. Mayer (2000) consideră că inteligența emoțională constituie un predictor semnificativ al succesului în viață și că indivizii cu un nivel

ridicat al inteligenței emoționale sunt mai performanți în procesul de luare a deciziilor (Yitshaki, 2012) [Apud 10, p. 249].

Precum am menționat, sunt multiple studii care descriu conceptul de motivație, în general, și conceptul de motivație pentru succes, în special. Noțiunea de motivație este definită drept ansamblu de factori dinamici care determină conduita unui individ. Motivația poate fi considerată primul element cronologic al conduitei; ea este aceea care pune în mișcare organismul, persistând până la reducerea tensiunii. Psihologia clasică face distincție între motive și mobiluri, primele fiind cauzele intelectuale ale actelor noastre, iar celelalte – cauzele afective [8, p. 119].

J. Nuttin menționează că motivația este aspectul dinamic al intrării în relație a subiectului cu lumea, orientarea activă a comportamentului său spre o categorie preferențială de situații sau obiecte. Grație funcțiilor cognitive, care penetrează dinamismul relațiilor dintre subiect și lume, motivația devine o structură cognitiv-dinamică care dirijează acțiunea spre scopuri concrete. J. Nuttin se bazează în definirea motivației pe conceperea relațională a comportamentului, plasând punctul de plecare al motivației nici în stimuli intraorganici, nici în mediu, ci în caracterul dinamic al relației care unește individual cu mediul său [11, p. 185].

Motivația desemnează atât aspectul dinamic și direcțional al comportamentului – cât și pe cel cognitiv, valoric, și normative-responsabil. Motivația este cea care în ultima analiză, este responsabilă de faptul că un comportament se orientează spre ceva – spre o anumită acțiune, și nu spre alta. Din perspectivă psihosociologică, motivația este definită ca un proces ce desemnează „un ansamblu de mobiluri, trebuințe, tendințe, afecte, interese, intenții, idealuri – care susțin realizarea anumitor acțiuni, fapte, atitudini" [Apud. 5, p. 165].

Motivația reprezintă o sursă generatoare de emoții care la rândul lor acționează asupra structurilor motivaționale cu rol în reglarea activității de învățare [136, p. 238].

În literatura de specialitate sunt studii care prezintă conceptul de inteligență emoțională în relație cu cel de motivație pentru succes. Astfel, în contextul dat, un studiu recent este realizat de către I. Așevschi în teza de doctor cu tema *Reprezentarea succesului social în mediul studențesc* [1]. În cadrul acesteia autoarea menționează că formarea comportamentului motivat pentru succes social are loc, în mod nemijlocit, în institutele sociale – familie, școală, grup de semeni. Stabilite sub influența grupului primar, motivația pentru succes social își schimbă conținutul, transferându-se de la modelul oferit de grupul de apartenență la cel prezentat de grupurile de referință, capătă caracter de prescripții universale și se înscriu în structurile de personalitate, corespunzând cerințelor personalității. Autoarea definește succesul social drept rezultatul aprobat de comunitate al activității persoanei, în contextul solicitărilor și dezideratelor sociale și în conformitate cu aspirațiile proprii, orientat de motivația pentru succes, determinat de influența factorilor de natură psihosocială – locul controlului intern, inteligență emoțională, credințele privind autoeficacitatea în activitate și relații interpersonale, influențat de anumite determinante sociale:

statutul social individual și statutul perceput al grupului social de apartenență, genul, mediul de proveniență, vârsta etc.

Motivația pentru succes sau pentru evitarea eșecului determină configurația motivației pentru succes social, abordate de către cercetători ca o necesitate stabilă de a căpăta rezultate în activitate, dorință de realizare oportună a scopurilor, de trăire a stării de satisfacție și mândrie de atingerea rezultatelor. Subiecții motivați pentru succes sunt siguri de finalul reușit al celor planificate, se informează pentru a-și afirma raționamentele cu privire la activitate, preferă sarcini și acceptă situații de risc într-un mod rezonabil, își asumă responsabilități, dau dovadă de perseverență în atingerea obiectivelor. Subiecții motivați pentru evitarea eșecului dezvoltă temeri neîntemeiate, nu pot alege între sarcinile cu dificultate diferită, nu-și pot atribui rezultatele activității, fie aceasta reușită sau nu, evită competiția și responsabilitățile [1]. Motivația pentru succes social se formează în cele mai timpurii perioade de viață, în special în relațiile copilului cu mama, dar și cu tata, sub influența contactelor emoționale pozitive, a comunicării eficiente și stilului educațional democratic cu oferirea de autonomie și încredere din partea părinților. În asemenea condiții persoana dezvoltă inteligența emoțională și inteligența socială, care sunt tratate ca factori ai motivației pentru succes și constituirii unei personalități de succes.

Modificarea orientării motivaționale, educarea motivației pentru succes are loc în condiții de învățare, dezvoltare a capacităților și formare a atitudinilor constructive în raport cu sarcinile curente și scopurile de viață, prin cultivarea deprinderilor de transformare a problemelor în scopuri, planificare a activității în vederea realizării obiectivelor, consolidarea credințelor privind autoeficiența și poziției pozitive de viață, înțelegerea importanței și sporirea inteligenței emoționale [1].

În concluzie subliniem că studiul de față și-a propus să stabilească relațiile existente, la nivel teoretic, dintre conceptele de inteligență emoțională și motivație pentru succes a personalității. Aceste două constructe sunt cercetate împreună în puține studii, respectiv considerăm necesare studiile teoretice ample la subiectele date pentru a facilita intervențiile în scopul dezvoltării lor.

Bibliografie:

1. Așevschi I. *Reprezentarea succesului social în mediul studențesc.* Teza de doctor. SȘP. Chișinău, 2021.
2. Carusso D. *Aplicabilitatea practică a modelului inteligenţei emoţionale la locul de muncă.* Bucureşti, 1999.
3. Goleman D. *Inteligența emoțională, cheia succesului în viață.* Bucureşti: Editura ALLFA, 2008.
4. Iluț P. (coord.) *Dragoste, familie și fericire: spre o sociologie a seninătății.* Iași: Editura Polirom, 2015.
5. Jude I. *Psihologie școlară și optim educațional.* București: Editura Didactică și Pedagogică, 2002, 363 p.
6. Pânișoară G., Sălăvăstru D., Mitrofan L. *Copilăria și adolescența: provocări actuale în psihologia educației și dezvoltării.* Iași: Editura Polirom, 2016, 308 p. ISBN 978-973-46-6016-2.

7. Pitariu H. Stresul profesional la manageri: corelative ale personalității în contextual tranziției socioeconomic din România. In: *Revista de psihologie organizațională*, nr. 3-4, 2003.
8. Sillamy N. *Dicţionar de psihologie. Larousse.* Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic, 2000, 351 p.
9. Stepan A.-R. Inteligența emoțională și stadiile carierei la profesori. In: *Revista de Psihologie,* volumul 65, nr. 2. București: Editura Academiei Române, 2019. p. 107-118.
10. Stepan A.-R. Relațiile dintre inteligența emoțională, autoeficacitate și comportamentul civic organizațional. In: *Revista de Psihologie,* volumul 65, nr. 4. București: Editura Academiei Române, 2019, p. 250-266.
11. Zlate M. *Fundamentele psihologiei.* Ediția A IV-a. Iași: Editura Polirom, 2009, 334 p. ISBN 978-973-46-1520-9.